

важнейшими из которых считаются право автора на имя и на оригинальное название работы.

Срок действия исключительных прав на авторские произведения во Франции, как и во многих государствах, может быть законодательно увеличен, например, на основании продлений военного времени. Так, после Первой и Второй мировых войн двумя специальными законами Франции от 1919 и 1961 гг. к обычным срокам охраны произведений были добавлены дополнительные периоды для компенсации за неиспользование во время мировых войн произведений, которые еще не перешли на момент принятия соответствующих законов в общественное достояние.

Одержано 26.04.2017

УДК 347.61/64

Вікторія Юріївна Євко,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін факультету № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5871-803X>

ВИДИ ПРЕЗУМПЦІЙ У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Однією зі специфічних особливостей предмета сімейного права є те, що сімейні стосунки, як правило, мають міцний, тривалий і стійкий характер. Нормальне функціонування таких відносин вимагає особливих прийомів правового регулювання. Тому при належному оформленні (реєстрації) тих чи інших юридичних фактів слід виходити з припущення, що правовий зв'язок, який ними породжується, виникає між суб'єктами при наявності достатніх підстав.

Шлюбно-сімейні відносини відчують на собі регулюючий вплив норм права і норм моралі. Якщо майнові відносини у сім'ї в більшості своїй піддані чіткій правовій регламентації, то щодо особистих немайнових відносин можливості юридичного нормування виявляються істотно обмеженими.

Одні сторони внутрішньосімейних зв'язків (психологічні моменти) взагалі знаходяться поза сферою права, виключаючи навіть непрямий вплив на них правових явищ. Інші сторони (інтимне життя) – залишаються за межами правового регулювання внаслідок недоцільності правового втручання у сферу суто особистих стосунків, оскільки їх зайва регламентація може призвести до переходу тієї межі, за якою юридичний підхід до дійсності стає безглуздим. Нарешті, ті особисті немайнові зв'язки, які можуть бути піддані позитивному правовому впливу, не вимагають великої конкретизації, деталізації ситуацій і варіантів поведінки суб'єктів.

Однією з ознак шлюбно-сімейних відносин є глибоко особистий характер зв'язків між їх суб'єктами. Сутність сімейних правовідносин така, що вони незалежно від виду завжди включають у себе елемент особистого, довірчого характеру, що в певних випадках перешкоджає їх упорядкуванню з вичерпною повнотою, залишаючи місце для припущень та здогадок.

Своєрідність правової матерії, яка опосередковується сімейним правом, методи її регулювання, інші особливості (функції, принципи тощо) дозволяє зробити висновок, що

елемент припущення органічно притаманний цій галузі права. Звідси особливу значимість набуває правильний вибір найбільш прийнятних соціально-виправданих меж і засобів правового впливу, певне почуття міри і такту, особливий набір юридичного інструментарію для регламентації дуже тонкого середовища людських відносин, що і спонукає законодавця до використання такого специфічного прийому як презумпція.

Чинниками, які зумовлюють наявність презумпцій у сімейному праві в одних випадках є важкість, а часом і об'єктивно існуюча неможливість достовірного встановлення наявності або відсутності тих чи інших юридичних фактів, а в інших – недоцільність такого встановлення, незважаючи на об'єктивну можливість. Існують ситуації, коли з'ясування істини може завдати значно більшої шкоди, ніж допущення можливих узагальнень, вироблених довготривалою людською практикою. Надмірне вторгнення правозастосовчих органів в особисте життя учасників сімейних правовідносин нерідко загрожує небажаними наслідками. Використання презумпцій звільняє суд від досконального дослідження тих або інших обставин взаємин сторін, між якими виникає спір.

Вчення про презумпції має досить давню історію. Основні презумпції були сформульовані ще давньоримськими юристами. Презумпція (у перекладі з лат. *praesumptio* – припущення) – логіко-юридичний прийом, який дозволяє констатувати наявність чи відсутність юридичного факту, незалежно від його об'єктивного статусу, базуючись на вимогах соціальної практики, доцільності, раціональності викладення нормативних висловлень [1, с. 59].

Презумпція ґрунтується на багаторазово перевіреному практичному знанні про те, що те що припускається – типовий, ймовірний при даних умовах факт.

Презумпції – інститут, який досить поширений у галузевому законодавстві. Проте частіше за все він використовується законодавцем у сфері приватного права, нормами якого регламентуються відносини, які безпосередньо торкаються прав, обов'язків та інтересів громадян, в тому числі у сфері сімейних відносин [2, с. 50].

У сімейному законодавстві України більшість презумпцій не сформульована в самому законі, усі вони виводяться зі змісту норм шляхом інтерпретації.

Сімейно-правові презумптивні узагальнення слугують однаковому правовому регулюванню суспільних відносин, стабільності правозастосовної практики, сприяють реалізації вимог нормативних приписів, допомагають встановити раціональний порядок доказування обставин справи між учасниками процесу, чинять активний вплив на виникнення правовідносин, дозволяють оптимальним способом виявити наявність факту, коли іншим шляхом його не можна встановити, виступають важливою гарантією охорони прав і законних інтересів суб'єктів сімейного права, вносять стійкість в правове регулювання, роблять його більш логічним, гнучким і послідовним.

Все різноманіття сімейно-правових припущень можна поділяти за різними підставами. Найбільш повною та такою, що дозволяє показати призначення, особливості презумпцій у сімейному праві є їх диференціація за ознакою віднесення до окремих правових інститутів, відповідно до якої вони поділяються на кілька груп.

1. *Презумпції, що діють у сфері особистих правовідносин подружжя.* До них можна віднести насамперед презумпцію дійсності шлюбу. Вона включає в себе два моменти: припущення про наявність всіх елементів складного юридичного складу, що лежить в основі виникнення шлюбних правовідносин, і припущення про фактичний стан осіб, які зареєстрували шлюб, у шлюбних відносинах, створення ними сім'ї.

Вперше ця презумпція була сформульована у римському приватному праві – *semper praesumitur promatrimonio* (завжди існує презумпція на користь законності шлюбу). Дана презумпція ґрунтується на тому, що компетентний орган, на який покладено

обов'язок зареєструвати шлюб не може повною мірою та у повному обсязі перевірити дотримання особами, які укладають шлюб, усіх вимог чинного законодавства. Неможливість перевірки дотримання умов укладення шлюбу пояснюється причинами суб'єктивного характеру. Майбутнє подружжя може приховати дійсні наміри вступу у шлюб. При цьому орган державної реєстрації актів цивільного стану не завжди може виявити обставини, які приховують наречені [3, с. 117].

До цієї ж групи належить презумпція згоди другого з подружжя при вирішенні питань життя сім'ї, дія якої поширюється на кілька сімейно-правових інститутів. Її різновидами є презумпція згоди подружжя в питаннях виховання дітей, презумпція згоди подружжя при визначенні імені та прізвища (при різних прізвищах батьків) дитини, презумпція згоди подружжя при зміні прізвища дітей тощо.

2. *Презумпції, що діють в області майнових правовідносин подружжя.* Провідне місце серед них займає презумпція спільності майна подружжя, яка означає, що кожна річ, набута за час шлюбу, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, поки не доведено інше.

Ще однією презумпцією, яка діє у сфері майнових відносин подружжя, є презумпція згоди подружжя на розпорядження спільною сумісною власністю.

У цій сфері діє також припущення, що майнових правовідносин подружжя, є презумпція рівності часток подружжя в праві їх спільної сумісної власності, яка виражена полягає у тому, що у разі поділу майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, частки майна дружини та чоловіка є рівними.

3. *Презумпції, що діють у сфері встановлення походження дітей.* Найважливіше місце серед цих припущень займає презумпція батьківства чоловіка матері дитини, яка знаходить застосування практично у всіх випадках встановлення походження дітей по батьківській лінії. При народженні дитини від батьків, які перебувають у зареєстрованому шлюбі, закон виходить з високою мірою вірогідності батьківства особи, яка є чоловіком матері дитини. Ця презумпція була сформульованій ще римськими юристами – *pater est quem nuptiae demonstrant* (той батько, на кого вказує шлюб). Призначення вказаної презумпції полягають у закріпленні способу встановлення факту походження дитини.

4. *Презумпції, пов'язані з вихованням дітей.* З їх допомогою здійснюється охорона та захист прав та законних інтересів дітей. До їх числа належить, насамперед, презумпція згоди батьків у питаннях виховання дітей.

До розряду припущень загального характеру належить презумпція належного виховання дітей батьками та особами, що їх замінюють. Вона базується на безперечно існуючому суб'єктивному праві дітей на належне виховання і кореспондуючому йому обов'язку всіх громадян забезпечити таке виховання. Названа презумпція має ряд різновидів у залежності від того, хто виступає особою, відповідальною за виховання дітей. В рівній мірі вона поширюється і на фактичних вихователів, про що свідчить можливість її спростування.

До цієї групи презумптивних установлень слід віднести презумпцію дійсності усиновлення, яка діє аналогічно презумпції дійсності шлюбу, і припущення згоди дитини на усиновлення, якщо вона не досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити.

Отже, презумпції є дуже поширеним явищем у сімейному законодавстві. Вони сприяють захисту прав та інтересів учасників сімейних правовідносин та охороні їх особистого життя. Проте проблеми визначення особливостей, їх місця у механізмі правового регулювання сімейних відносин, застосування їх при вирішенні сімейно-правових спорів ще очікують дослідження та вирішення.

Список бібліографічних посилань:

1. Маркин А. В. Презумпции в праве: анализ исследований. *Вектор науки ТГУ*. 2011. № 2. С. 59–65.
2. Курумшиева Э. И. Презумпции в семейном праве Кыргызской республики. *Вестник научных конференций*. 2015. № 4–6. С. 50–54.
3. Воробьева И. В. Презумпция действительности брака в семейном праве Российской Федерации. *Вестник Российского государственного гуманитарного университета. Серия: Экономика. Управление. Право*. 2013. № 3. С. 116–122.

Одержано 24.04.2017

УДК 347.41

Вадим Миколайович Ігнатенко,

доцент кафедри цивільного права № 1

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1275-1755>

ДО ПИТАННЯ ПРО ЕТАПИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НЕДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ІЗ ОДНОСТОРОННІХ ПРАВОМІРНИХ ДІЙ

Уперше поняття зобов'язання було розроблено в римському приватному праві. Спочатку вважалось, що будь-які відносини між людьми можуть породити зобов'язання. На думку російського дореволюційного цивіліста Й. О. Покровського найдавніший зародок зобов'язальних відносин полягає в тій області, яку ми в теперішній час називаємо цивільними правопорушеннями або деліктами, а договір як самостійне джерело зобов'язань з'являється значно пізніше. Критерієм класифікації зобов'язань здебільшого виступали підстави їх виникнення. Головним був поділ зобов'язань на ті, що виникають із договору і із правопорушення. Давньоримський юрист Гай цю двочленну класифікацію супроводжував застереженням про виникнення зобов'язань із різноманітних інших підстав (квазі-деліктів і квазі-контрактів). Саме така, чотирьохчленна класифікація закріплена в Дигестах Юстиніана була всеохоплюючою. Треба враховувати, що термін договір (*contractus*) використовувався щодо зобов'язань які виникають на підставі правовідносин, не пов'язаних із договором, як-от: ведення чужих справ без доручення, заповідальний відказ, спільна власність. В подальшому ж цей термін не використовувався до зобов'язань, які виникають у результаті хоча б і законної дії, але про неї сторони не домовлялись. До останніх належали квазіконтракти: ведення чужих справ без доручення, сплата неналежного і безпідставне збагачення.

Другий етап знаменувався прийняттям Цивільного Кодексу Наполеона в 1804 році. Згідно ст. 1370 якого зобов'язання виникають без наявності якої-небудь згоди ні зі сторони того, хто зобов'язується, ні зі сторони того, перед ким він зобов'язується. Одні з них виникають в силу закону, інші з особистих дій зобов'язаного. Зобов'язання, які виникають із особистих дій того, хто стає зобов'язаним витікають або з квазідоговорів, або із деліктів, або із квазіделіктів. Квазідоговорами є здійснювані виключно за власним бажанням дії людини, із яких витікає яке-небудь зобов'язання перед третьою особою, а іноді взаємне